

25.3.2015

Dnro 4368/4/14

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Pasi Pölönen

LAINVOIMAISUUSTIEDON VÄLITTYMINEN VANKEINHOITOVIRANOMAISILLE

1 KANTELU

A arvosteli 14.9.2014 kirjeessään, jonka valtioneuvoston oikeuskansleri siirsi 14.10.2014 eduskunnan oikeusasiamiehelle, poikansa tuomion täytäntöönpanon viivästymistä. A vaati tuomion viipymätöntä täytäntöönpanemista, koska kantelijan poika oli menettämässä elämänhallintansa ja suistumassa rikoskierteeseen. Vankeuden täytäntöönpano ja erottaminen epämääräisen ystäväpiirinsä vaikutuksesta on kantelijan mukaan ainoa keino ennaltaehkäistä suurempien ongelmien syntymistä.

A:n poika oli tuomittu vankeusrangaistukseen Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomiolla 14.2.2014. Kantelijan Turun hovioikeudesta 30.4.2014 saaman tiedon mukaan tuomio oli vankeusrangaistuksen osalta lainvoimainen. Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksiköstä 29.10.2014 saadun tiedon mukaan tuomiolauselmajärjestelmässä kyseisen tuomion kohdalla oli kuitenkin merkintä ”ei lainvoimainen”.

Asia oli muilta osin hovioikeudessa valituksen johdosta käsiteltävänä. Hovioikeus antoi pääasiassa tuomion tänne tehdyn kantelun käsittelyn aikana 5.3.2015.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Oikeusohjeita

Oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetun lain (372/2010) 6 §:n momentin mukaan tuomioistuimen on salassapitosäännösten estämättä talletettava tekemänsä ratkaisu tai tiedot sen lopputuloksesta oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään sekä tehtävä siihen ratkaisemastaan asiasta ne merkinnät, jotka ovat välttämättömiä sille laissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi taikka toimitettava edellä tarkoitetut tiedot Oikeusrekisterikeskukselle muulla tavalla tietojärjestelmään merkitsemistä varten tai tietojen välittämiseksi toiselle viranomaiselle.

Pykälän 3 momentin mukaan oikeusministeriön asetuksella säädetään:

- 1) tavasta, jolla tiedot toimitetaan tietojärjestelmään;
- 2) ajankohdista, jolloin järjestelmään on tehtävä merkinnät tai tiedot muutoin toimitettava;
- 3) merkintöjen muodosta tai tietojen toimittamisessa käytettävistä lomakkeista;
- 4) merkintöjen tekemiseksi noudatettavista muista teknisistä yksityiskohdista.

Oikeusministeriö on antanut asetuksen tietojen merkitsemisestä oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään (1024/2010).

Asetuksen 4 §:n (jakeluohje ja huomautusmerkinnät) mukaan tuomioistuimen on ilmoituksessa määrättävä ratkaisuun sisältyvien tietojen jakelusta tallettamalla jakeluohje ja ilmoituksen lähettämiseksi erikseen säädetyssä määräajassa ilmoitettava ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmän välityksellä, että tiedot voidaan toimittaa jakeluohjeen mukaisesti vastaanottajille. Ilmoitusvelvollisuuden täyttämiseksi tuomioistuimen on tehtävä myös tarpeelliset huomautusmerkinnät, kun ilmoitusta välitettäessä tai vastaanotettaessa joudutaan toimimaan poikkeuksellisella tavalla.

Asetuksen 5 §:n 2 momentin mukaan käräjäoikeuden on tehtävä ilmoitus tai muu merkintä, kun valitus- ja vastavalitusaika on päättynyt. Jos asiassa ei ole ilmoitettu tyytymättömyyttä, ilmoitus tai muu merkintä on tehtävä heti tyytymättömyyden ilmoittamiselle säädetyssä määräajan päätyttyä. Ilmoitus tai muu merkintä hovioikeuden toisena oikeusasteena antamasta ratkaisusta on tehtävä heti toimituskirjan antamisen jälkeen merkinnöin, että ratkaisu on täytäntöönpanokelpoinen. Ratkaisun lopullinen lainvoimaisuustieto on ilmoitettava valitusajan päätyttyä erikseen, jos se on tiedot vastaanottavalle viranomaiselle tarpeen.

Asetuksen 5 §:n 3 momentin mukaan kun käräjäoikeuden ratkaisusta tai annetusta väliaikais määräyksestä on tarpeen ilmoittaa asiassa toimivaltaiselle viranomaiselle ennen tyytymättömyyden ilmoittamiselle tai valituksen tekemiselle varatun ajan päättymistä, ilmoitus on tehtävä ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään odottamatta mainittujen määräaikaisten päättymistä. Jos ilmoitusta ei tässä tapauksessa voida toimittaa ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmän avulla, käräjäoikeuden on toimitettava ilmoitus lähettämällä jäljennös ratkaisusta jakeluohjeineen Oikeusrekisterikeskukselle edelleen toimitettavaksi toimivaltaiselle viranomaiselle tai ilmoitettava ratkaisusta muulla sopivalla tavalla.

Vankeusrangaistuksen suorittamisen aloittamisesta säädetään vankeuslaissa.

Vankeuslain 2 luvun 1 a §:n 1 momentin mukaan tuloste oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmästä toimii tuomion täytäntöönpanokirjana. Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimen on talletettava täytäntöönpanokirjaa varten tarpeelliset tiedot oikeushallinnon valtakunnallisen tietojärjestelmän ratkaisu- ja päätösilmoitusjärjestelmään. Merkinnän tekemiseen sovelletaan, mitä oikeushallinnon valtakunnallisesta tietojärjestelmästä annetussa laissa (372/2010) ja sen nojalla säädetään. Jos tuomioistuin asiaa ratkaistessaan määrää tuomitun vangittavaksi tai pidettäväksi vangittuna, tuomioistuin voi tietojärjestelmään merkitsemisen sijasta merkitä tiedot vankipassiin. Tällainen vankipassi toimii väliaikaisena täytäntöönpanokirjana.

Oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan valitusajan kuluessa asianosainen voi sitovasti ilmoittaa tyytyvänsä käräjäoikeuden ratkaisuun joko kokonaan tai osaksi. Ilmoitus tulee tehdä kirjallisesti käräjäoikeudelle.

3.2

Selvitysten sisältöä

Asiakirjaselvityksen mukaan asiassa valmistelusta vastaava jäsen, hovioikeudenneuvos B on 30.4.2014 vastannut kantelijan pojan asianajajan tiedusteluun osittaisesta lainvoimaisuustodistuksesta. Vastauksen mukaan käräjäoikeuden tuomioon on kantelijan pojan osalta haettu muutosta vain asianomistajalle tuomittujen korvausten osalta, ja että kantelijan pojan osalta käräjäoikeuden tuomio on muilta osin lainvoimainen.

Rikosseuraamusviraston täytäntöönpanojohtajalta 23.10.2014 saatujen tietojen mukaan vankitietojärjestelmässä näkyvässä tuomiolauselmassa oli merkintä "ei lainvoimainen" ja valittajaksi oli kirjattu asianomistaja. Täytäntöönpanojohtajan mukaan lainvoimaisuusmerkintä oli virheellinen, mistä johtuen rangaistusta ei ollut pantu täytäntöön.

Hovioikeudenneuvos B ilmoitti 31.10.2014 oikeusasiamiehen kanslian tietopyynnön johdosta, että kärjäoikeus on ilmeisesti merkinnyt lainvoimaisuustiedot rikostuomiosovellukseen asianomistajan tyytymättömyyden ilmoituksen perusteella. B katsoi, että hänen 30.4.2014 antamansa todistus kärjäoikeuden tuomion osittaisesta lainvoimaisuudesta pitää paikkansa. Kärjäoikeuden tuomio on siis lainvoimainen kantelijan pojalle tuomitun rangaistuksen osalta. Asian käsittely hovioikeudessa oli tuolloin vielä muilta osin kesken.

B ilmoitti hovioikeudessa selvitetyn, voisiko hovioikeus korjata lainvoimaisuustietoja asiassa ennen hovioikeuden tuomiota. Todettiin, että tämä on mahdollista. Hovioikeus muutti 30.10.2014 kantelijan pojan tuomion lainvoimaisuustietoja siten, että rangaistus on lainvoimainen.

Asian esittelijä hovioikeudessa tiedusteli vielä TL-tuesta, mitä hovioikeuden pitää vielä tehdä, että tuomio tulisi täytäntöönpanokelpoiseksi. TL-tuesta todettiin, että Rikosseuraamuslaitos saa muutetuista lausunnoista tiedon, kun hovioikeus ratkaisee asian. Rikosseuraamuslaitoksesta ilmoitettiin, että tuomio pitää vapauttaa täytäntöönpantavaksi, jotta Rikosseuraamuslaitos saa tiedon lainvoimaisuudesta uutena korjausjakeluna.

Rikosseuraamuslaitoksen notaarilta 31.10.2014 saadun tiedon mukaan tuomio näkyi edelleen ei-lainvoimaisena, eikä hovioikeuden mainittu lainvoimaisuustiedon muutos ollut tullut Rikosseuraamuslaitokseen korjausjakeluna.

Hovioikeudenneuvos B ilmoitti vielä 12.11.2014, että tuomioistuimissa käytettävän Ritu-ohjelman (rikostuomiosovellus) kautta ei ole mahdollista lähettää Rikosseuraamuslaitokselle tietoa siitä, että kärjäoikeuden tuomio on kantelijan pojan saaman rangaistuksen osalta lainvoimainen. Rikosseuraamuslaitos saa Ritun kautta tiedon lainvoimaisuudesta vasta, kun asia on ratkaistu kokonaan hovioikeudessa, ja hovioikeus on tehnyt normaalit jakelut Rituun.

Oikeusministeriön oikeushallinto-osasto viittasi 17.12.2014 lausuntoaan Oikeusrekisterikeskuksen selvitykseen ja lausuntoon 16.12.2014. Selvityksessä tuotiin esiin, että kantelijan poika oli tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ja hän oli ilmoittanut tyytymättömyyttä vain tuomittujen korvausten osalta mutta ei syyksilukemiseen tai rangaistukseen.

Sitä vastoin asianomistaja ilmoitti kärjäoikeudelle tyytymättömyyttä koko tuomioon. Tyytymättömyyden ilmoitus on kohdistettu myös kantelijan pojalle tuomittuun vankeusrangaistukseen. Rikosseuraamuslaitokselle lähetetyssä rangaistuksen täytäntöönpanoilmoituksessa on ollut merkintä "ei lainvoimainen". Oikeusrekisterikeskus piti kärjäoikeuden lainvoimaisuusmerkintää ja sen välittymistä Rikosseuraamuslaitokselle oikeina.

Oikeusrekisterikeskus katsoi, että kärjäoikeuden tehtävänä on seurata, valitetaanko asiassa määräajassa tyytymättömyyden ilmoituksen jälkeen. Kärjäoikeudella ei ole toimivaltaa tutkia valituskirjelmän sisältöä ja sitä, onko se suppeampi kuin tyytymättömyyden ilmoitus.

Oikeusrekisterikeskuksen mukaan hovioikeus ei voi muuttaa kärjäoikeuden tekemää lainvoimaisuusmerkintää. Kuitenkin hovioikeuden pyynnöstä kärjäoikeus voi itse korjata lainvoimaisuusmerkinnässä havaitun virheen. Tässä tapauksessa hovioikeus olisi voinut tutkia valituksen ja tehdä rikostuomiosovelluksessa osaratkaisun päätöstiedoilla "ei valitettu". Tällöin

järjestelmä olisi lähettänyt Rikosseuraamuslaitokselle vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoilmoituksen jo ennen valitusasian ratkaisemista hovioikeudessa muilta osin.

Oikeusrekisterikeskuksen tietoon ei ole tullut, että lainvoimaisuustietojen merkitsemisen tai välittymisen osalta olisi esiintynyt laajemmin nyt käsillä olevan tyyppisiä ongelmia. Mahdollisuus osaratkaisun tekemiseen on parantanut tilannetta asioissa, joissa hovioikeus on todennut valituksen kohteen olevan suppeampi kuin tyytymättömyyden ilmoitus.

3.3

Kannanotto

Selvityksen mukaan siitä huolimatta, että hovioikeus on antanut erillisen 30.4.2014 kirjallisen lainvoimaisuustodistuksen rangaistuksen osalta ja vielä tämän jälkeen 30.10.2014 muuttanut tuomion lainvoimaisuustietoja, ei tieto vankeusrangaistuksen lainvoimaisuudesta ja täytäntöönpanokelpoisuudesta ole välittynyt Rikosseuraamuslaitokselle.

Se lähempi tapa, jolla lainvoimaisuustietojen muutos on hovioikeudessa tehty, on jäänyt yksilöimättä. Kuitenkin voidaan päätellä, että 30.10.2014 muutosta ei ole mahdollisesti tehty Oikeusrekisterikeskuksen selvityksessä esittämällä tavalla rikostuomiosovelluksessa osaratkaisuna. Niin menetellen tiedon vankeusrangaistuksen lainvoimaisuudesta olisi selvityksen mukaan tullut välittyä vankeinhoitoviranomaisille. Vaihtoehtona on se, että merkintä on tehty asianmukaisesti osaratkaisuna, mutta lainvoimaisuustiedon välittymättä jääminen on perustunut johonkin järjestelmässä olleeseen toimintahäiriöön.

Käytettävissäni olevien tietojen valossa asia jää epäselväksi. En katso laillisuusvalvonnallisesti perustelluksi ryhtyä selvittämään asiaa lähemmin. Hovioikeus on pyrkinyt päivittämään lainvoimaisuustiedot. Maaliskuussa 2015 Rikosseuraamusviraston täytäntöönpanojohtajalta saadun tiedon mukaan kantelijan pojan tuomio on lähetetty 18.3.2015 Varsinais-Suomen ulosottovirastoon täytäntöönpanoa varten.

Oikeusministeriön lausuntoon liitetyn Oikeusrekisterikeskuksen selvityksen mukaan käsillä olevan tapauksen tyyppisiä ongelmia lainvoimaisuustiedon välittymisessä ei ole tullut laajemmin esille.

Oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan valitusajan kuluessa asianosainen voi sitovasti ilmoittaa tyytyvänsä kärjäoikeuden ratkaisuun joko kokonaan tai osaksi. Ilmoitus tulee tehdä kirjallisesti kärjäoikeudelle. Totean, että kantelijan pojalle on määrätty kärjäoikeudessa asianajaja puolustajaksi. Tuomittuun vankeusrangaistukseen tyytyminen on tuomitun henkilökohtaisesti päätettävä asia. Kantelijan pojalla olisi ollut mahdollisuus toimia mainitussa säännöksessä tarkoitetusti. Käytettävissäni olevien tietojen valossa kantelijan pojan puolesta ei kuitenkaan ole tehty tyytymisilmoitusta.

Katson, että asiassa ei ole tullut ilmi sellaista yksittäisen virkamiehen lainvastaista menettelyä, johon minun olisi syytä laillisuusvalvojana puuttua.

Käsillä oleva tapaus nostaa kuitenkin esille kysymyksen siitä, tiedostetaanko kaikissa tuomioistuimissa mahdollisuus rikostuomiosovelluksessa osaratkaisun tekemiseen päätöstiedoilla "ei valitettu" siinä tarkoituksessa, että järjestelmä lähettäisi Rikosseuraamuslaitokselle vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoilmoituksen tilanteessa, jossa hovioikeuden tutkittavana ei ole rangaistusta koskevaa valitusta, ja vastaaja haluaa aloittaa rangaistuksen suorittamisen.

Lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni oikeusministeriölle tiedoksi ja esitän sen arvioitavaksi, antaako käsillä oleva asia sille aihetta joihinkin toimenpiteisiin esimerkiksi rikostuomiosovelluksen jatkokehittämissä tai sen käyttöohjeistuksen tai -koulutuksen tiimoilta. Pyydän oikeusministeriötä ilmoittamaan minulle mahdollista toimenpiteistä 31.12.2015 mennessä.